

УДК 004.67

І.В. Воробець

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ВПЛИВ КОМПОНЕНТІВ ЧАСОВИХ РЯДІВ НА ВИБІР МЕТОДУ ПРОГНОЗУВАННЯ

I.V. Vorobets

THE INFLUENCE OF TIME SERIES COMPONENTS ON THE CHOICE OF FORECASTING METHOD

Часовим рядом можна назвати послідовність певних даних, упорядкованих відповідно до часу. Тоді часовий ряд можна розглядати як сукупність двох змінних. Перша змінна – це час (точки відліку), а друга – це самі дані (чисельні значення). Найбільшу цінність аналіз часових рядів має в передбаченні майбутньої поведінки змінної на основі її значень у минулому. Передбачення часових рядів широко використовується в бізнес-плануванні, енергетиці, метеорології тощо.

Різні сили, що визначають поведінку часових рядів, описуються компонентами часових рядів. До компонентів часових рядів належать: тренд, сезонність, циклічність та випадковість або «шум» [1].

Тренд показує загальну тенденцію зростання або спадання числових значень даних протягом тривалого періоду часу. Проте не обов'язково, щоб напрямок зміни значень даних був сталим. У довгостроковому періоді тенденція зростання значень може змінюватися на спадання і навпаки. Тренд може бути лінійним або нелінійним, що можна визначити за допомогою графіку значень ряду у відповідні моменти часу.

Сезонність відображає вплив на значення часового ряду різних сезонних факторів (наприклад дня тижня, місяця, пори року). Це означає, що поведінка сезонних рядів є дуже регулярною. Для сезонності характерний фіксований та визначений період.

Часовий ряд проявляє циклічність тоді, коли зміни у даних не мають фіксованого періоду. Умовно цикл можна поділити на чотири фази: процвітання, спад, застій, підйом. Цикл може бути регулярним, але неперіодичним [1, 2].

Часто виникають проблеми розрізненні сезонності та циклічності, проте ці поняття є кардинально різними. Сезонні коливання мають незмінний період, пов'язаний з певним сезонним фактором. Натомість циклічні коливання відзначаються відсутністю фіксованого періоду. Загалом, тривалість циклів є більшою за тривалість сезонних коливань, а самі значення величин у циклах характеризуються меншою мінливістю, ніж значення у сезонних коливаннях [2].

Ще один компонент часових рядів – випадковість або «шум». За визначенням випадкові коливання є нерегулярними та не можуть використовуватися для передбачення значень у часовому ряді [1].

Компоненти тренду, сезонності та циклічності можуть у тій чи іншій мірі міститися в багатьох рядах. При виборі оптимального методу прогнозування часового ряду необхідно зважати на наявність в ньому цих компонентів. Саме особливості використання методів прогнозування для різних шаблонів компонентів часових рядів і розглядаються в даній роботі.

Література

1. Pathak P.P. Time Series Forecasting – A Complete Guide. Medium. URL: <https://medium.com/analytics-vidhya/time-series-forecasting-a-complete-guide-d963142da33f>.

2. Hyndman R.J., Athanasopoulos G. Forecasting: Principles and Practice. 3rd ed. Melbourne, Australia : OTexts, 2021. 442 p.